

Fraseoloxía e paremioloxía de Sebil, 1

Phraseology and paroemiology of Sebil, 1

M. ^a Victoria Cerviño Ferrín.

Escola Oficial de Idiomas. Pontevedra

Resumo: Recadádiva de material fraseolóxico feita entre o 2008 e a actualidade en Sebil, aldea do concello de Cuntis (Pontevedra).

Palabras clave: fraseoloxía galega, paremioloxía galega, traballo de campo.

Abstract: A miscellany of phraseological material compiled from 2008 until the present time in Sebil, a small village in the Municipality of Cuntis (Pontevedra).

Keywords: Galician phraseology, Galician paroemiology, fieldwork.

1. Introducción

1.1. Localización e contido desta recadádiva

Presento neste traballo unha primeira achega de expresións recollidas en Sebil, unha aldea da parroquia de Cequeril, no concello de Cuntis, da que son nativa, e situada na ladeira meridional do monte Sebil, coñecido polo refrán *Cando Xesteiras ten capa e Sebil ten capelo, corre, Maruxiña, corre polo mantelo*: refrán que non se usa nesta aldea porque non pode ser referencia de si mesma e porque dende ela non se ve o monte Xesteiras, por estar na ladeira oposta do monte. A esta aldea, coma a todo o concello de Cuntis e aos concellos estremeiros de Moraña e Campo Lameiro, afectoulle moito o descenso de poboación dos últimos anos: conta hoxe cuns 60 veciños, os mais deles xente maior e todos galegofalantes. A actividade tradicional foi a agricultura e a gandería de subsistencia e esta forma de vida recóllese en moitas das unidades que aquí presento.

Empecei esta recolleita no ano 2008 e espero completala con outras expresións que sigo recollendo na actualidade ¹. Todas estas unidades son coñecidas e usadas por min

Data de recepción 11/07/2012. Data de aceptación 02/10/2012.

mesma ou na miña familia e veciñanza, aínda que unha parte delas eran de uso máis habitual nas décadas pasadas. En calquera caso é fraseoloxía e paremioloxía viva neste 2012.

Moitas destas locucións, fórmulas ou refráns están en uso noutras partes do territorio galego, ás veces con variantes que se adaptan aos distintos costumes e formas de vida (no refrán *Sempre un ruín porco atopa unha boa landra*, substitúese *landra* por *castaña* nalgunhas zonas) ou ás particularidades dialectais (*estar coma un ladral* é, noutras zonas, *estar coma unha caniza*) e nalgúns casos mesmo presentan un significado distinto en zonas máis ou menos próximas, como acontece nas expresións *na fura de diante* ou *ser de contra o rabo*. Hai outras unidades moi coñecidas que non presentan ningunha particularidade de forma, de significado ou de uso con respecto ao resto do territorio, pero pézeme necesario incluílas tamén aquí porque isto axúdanos a coñecermos mellor a súa localización e frecuencia de uso.

Outras, en cambio, teñen un uso máis local, como se pode deducir dos topónimos que aparecen (*A Estrada*, *Fontecova*, *Arca*, lugares próximos a Sebil) e unha pequena parte son case exclusivas dunha familia, xa que fan referencia a algún acontecemento ou personaxe desa familia, pero o seu uso converteunas en habituais, por iso considero necesario recollelas tamén aquí.

Como é normal nunha situación de contacto de linguas, tamén recollo algunhas unidades fraseolóxicas con indicios de seren unha adaptación do castelán que marco como posibles castelanismos.

A ordenación das unidades fraseolóxicas é alfabética e con cada expresión realicei, en primeiro lugar, unha indicación básica da súa tipoloxía, seguida dunha explicación breve do seu significado e, por último, unha exemplificación, en cursiva, do uso da expresión que figura como entrada.

Como se verá, a maioría das locucións pertencen ao nivel coloquial e por iso marco só as que son do nivel vulgar.

Con este traballo agardo poder contribuír á conservación, recuperación e popularización da nosa fraseoloxía.

1.2. Características lingüísticas desta recadádiva

O galego que se fala en Sebil sitúase no bloque occidental. Dentro del podemos destacar os seguintes trazos:

Existencia de gheada: *ghato*, *aghuntar*.

Seseo implosivo: *raís*.

Formas dos demostrativos neutros con e- (*esto*, *eso*, *aquelo*).

Terminación *-an* para as formas de masculino e feminino: *can*, *mañán*.

Plural en *-es* para as palabras rematadas en *-l*: *ladrales*.

¹ Ademais das observacións dos correctores anónimos, quero agradecer a axuda que me prestaron miña nai, Xoséfa Ferrín González e miña irmá, Elena Cerviño Ferrín, na explicación de moitas expresións e tamén a axuda de Xesús Ferro Ruibal.

En canto á morfoloxía verbal destacan as formas en – *eu* para a segunda e a terceira conxugación: *veu* (*ver* e *vir*), a forma vindes ou o uso do verbo *caír*. E, como particularidades dialectais de carácter léxico, son características desta zona as formas *vergonza*, *agua* ou *ladral*.

Nesta recolla, cando a expresión non coincide co galego estándar, adáptoa á forma normativa e indico ao final a variante local. Fago o mesmo coas interferencias. Manteño as formas dialectais nas expresións cando son necesarias por causa da rima, por exemplo en *todo eso por medio peso* (188).

2. Recadádiva

2.1. Abreviaturas e símbolos

- dial.*: dialoxismo.
- EUF.*: eufemismo.
- fórm.*: fórmula.
- HUM.*: humorístico.
- IRÓN.*: irónico.
- l.adv.*: locución adverbial.
- l.adx.*: locución adxectiva.
- l.s.*: locución substantiva.
- l.v.*: locución verbal.
- LUD.: lúdico.
- PEX.: pexorativo.
- ref.*: refrán.
- VULG.: vulgar.
- wel.*: wellerismo.
- # forma como foi oída a expresión.
- * posible castelanismo.

2.2. Locucións.

1. **cesto/saco sen fondo.** *l.s.* [Persoa] que come moito. Úsase cos verbos ‘ser’ e ‘parecer’. *E comiches todo o biscoito. Pareces un cesto sen fondo!*
2. **cu franco/aberto.** *l.s.* [Persoa] que deixa sempre a porta aberta. *Ti es un cu franco, deixaches outra vez a porta da cociña aberta e entrou o gato.*
3. **lingua de trapo.** *l.s.* [Persoa] que o conta todo, incapaz de gardar segredos. Úsase cos verbos ser ou ter. *A ese non lle contes nada, que é un lingua de trapo.* # lingua *.
4. **María da disposición/ do goberno.** *loc.s* [Persoa] entremetida. *Xa chegou María do goberno e cambioume as cousas todas de sitio.*
5. **ninguén que vai para ningures.** *l.s.* PEX. [Persoa] sen importancia. *E ti faslle caso a ese ningúen que vai para ningures? E que vai saber el!*
6. **pau de virar as tripas.** *l.s.* [Persoa] moi delgada e, xeralmente, alta.
7. **peso falso/ moeda falsa.** *l.s.* [Persoa] hipócrita. *Levábanse moi ben, pero o Xoán resultou ser un peso falso.*

8. **basto coma os pelos.** *l.adx.* Moi abundante. *Teño que arrarear un pouco o millo que quedou basto coma os pelos.*
9. **coma o bacallau polo rabo.** *l.adx.* IRÓN. Moi delgado. Emprégase cos verbos ‘ser’ e ‘estar’. – *Teño que comer mellor que ultimamente engordei moito.* – *Si, ti estás gordo coma o bacallau polo rabo.* # bacalao.
10. **coma o piollo na costura.** *l.adx.* Estancado. Dise de alguén que non avanza nun traballo ou no progresa na vida. Úsase cos verbos ‘estar’, ‘andar’. *Hai media hora que empezaches a escribir esa redacción e non dás acabado. Estás coma o piollo na costura.* Noutros tempos os piollos escondíanse nas costuras da roupa, de onde resultaba moi difícil sacalos.
11. **coma un bazuncho.** *l.adx.* Moi gordo. *Como sigas comendo así vaste poñer coma un bazuncho* # bezuncho.
12. **coma un varredoiro.** *l.adx.* Moi sucio. Úsase cos verbos ‘vir’, ‘parecer’, ‘andar’ ou ‘estar’ *E ti que estiveches facendo? Mira como traes o pantalón, parece un varredoiro.*
13. **estar coma/parecer un ladral.** *l.adx.* Extremadamente fraco. *Dálle de comer ao can que parece un ladral.*
14. **seco coma un chamizo.** *l.adx.* Moi seco. *Fai moita falta que chova algo que está todo seco coma un chamizo.* Os chamizos son os restos de arbustos coma o toxo ou a xesta que quedan chamuscados no monte despois dun incendio. Polo seu alto poder de combustión, empregábanse para acender o lume e quentar o forno.
15. **(ser) (bruto) coma un arado/ máis bruto que un arado.** *l.adx.* Moi bruto. *Non enredes así co teu irmán que o vas mancar. Es máis bruto que un arado.*
16. **(ser) coma a virxe do puño.** *l.adx.* Avarento. *Reparte os caramelos con teu irmán, non sexas coma a virxe do puño.*
17. **acabarlle coa paciencia a un santo.** *l.v.* Provocarlle irritación [a alguén], causarlle enfado. *Estívome axudando o veciño, pero prefiro que non o faga: é tan lento que lle acaba coa paciencia a un santo.*
18. **andar / estar Cristo en calzóns.** *l.v.* Ter lugar algún alboroto ou liorta. Dise cando xa se desencadeou ou para ameazar con que pode producirse. *Deixade de enredar e de facer barullo e idevos deitar, se non vai andar Cristo en calzóns!*
19. **andar a ir e vir coma o rato ao fol.** *l.v.* Andar dun lado para outro, sen parar, especialmente para coller algunha cousa de comer. *Leva a caixa dos bombóns para onda ti e non andes a ir e vir coma o rato ao fol.*
20. **andar á quinta pregunta.** *l.v.* Non ter nada, andarlle pedindo sempre diñeiro aos demais. Posible reelaboración hiperbólica de *andar á cuarta pregunta*, da que se di que procede de que nos xulgados, cando se tomaba declaración, as preguntas identificadoras eran estas catro: 1. Nome e idade. 2. País. 3. Relixión e estado civil. 4. Ingresos e patrimonio; e que todos tendían a responder negativamente a cuarta pregunta para evitar embargos. *Aínda ten un bo soldo e mais anda sempre á quinta pregunta.*

21. **andar coa orella baixa.** *l.v.* Andar avergonzado. *Antes presumía moito, pero dende que quedou sen traballo anda coa orella baixa.*
22. **andar coma o sapo pola area.** *l.v.* Andar moi amodo. *Bule, que a este ritmo non acabamos hoxe! Andas coma o sapo pola area.*
23. **andar / ir pola vella.** *l.v.* Non ter présa. *Como non apures imos perder o autobús. Ti andas sempre pola vella.*
24. **andar/ ir coma os cagallóns polo río abaixo.** *l.v.* VULG. Chegar ao mesmo sitio varias persoas, cada unha soa e con pouca diferenza de tempo entre elas. *Se viñésedes todos xuntos non tiña que me levantar tantas veces a abrir a porta, pero vindes coma os cagallóns polo río abaixo.*
25. **arder nun candil.** *l.v.* Ser de moi boa calidade. Úsase sobre todo para referirse ao viño ou a outra bebida alcohólica. *Este viño está ben bo, está que arde nun candil. De onde o trouxeches?*
26. **atar os cans con longaiñas.** *l.v.* IRÓN. Ter moita abundancia. Dise cando alguén se queixa por estar nunha mala situación, especialmente económica, para explicarlle que os demais están na mesma situación e que hai que levar traballo para conseguir o que se quere. – *Disque vai volver porque agora alí a cousa está moi mal e non atopa traballo. – Si, el pensa que aquí se atan os cans con longaiñas. # longanizas.*
27. **baixar a orella.** *l.v.* Mostrarse submisivo, humillarse. *El espera que ela o chame, pero esta non é das que baixan a orella.*
28. **botala cantada.** *l.v.* Marchar e tardar moito en vir. Botar moito tempo facendo algo. Dise tamén cando alguén se levanta moi tarde. *Hoxe botáchela cantada, aínda non se vía cando saíches e case volves con noite.* Está relacionado coa misa cantada, que dura máis que a que é só rezada.
29. **botar a aña / o burro [a alguén].** *l.v.* Levarlle a dianteira [a outros] nun traballo, especialmente agrícola e rematalo antes ca eles. *Hoxe María botouvos a aña, xa está chegando á cabeza da veiga e vós aínda ides pola metade.* Cando varias persoas traballaban xuntas sachando o millo ou as patacas ou segando, a primeira que, sachando ou segando, chegaba á extrema ou lindeiro, levantaba a sacha ou o fouciño e facíaa soar repetidas veces cunha pedra en sinal de triunfo. Entón diciase que esa *lle botara a aña ós outros todos.*
30. **buscar un de capa negra en Santiago.** *l.v.* Buscar unha persoa ou unha cousa que se perdeu e que é moi difícil de atopar. – *Quedou el cos cartos de todos e agora non o dan atopado. – Si, búscame un de capa negra en Santiago.* En Santiago ata o século XX os estudantes e os curas usaban capa negra: os estudantes aínda se conserva na indumentaria da Tuna; e os curas aínda usaron o manto case ata o final do milenio, como aínda se ve nesas esculturas que se vendían como lembranza de Compostela e que se chamaban “Chovendo”. Había tanta xente con capa negra en Santiago que era difícil atopar un concreto.
31. **caer as aves do ceo.** *l.v.* Ir moita calor. *Xa iremos correr á noitiña que agora caen as aves do ceo.*
32. **cagar un boi nunha botella.** *l.v.* Acontecer unha casualidade moi

- grande. – *Sabes que perdera o reloxo que me regalaches?, pois alguén o atopou na clase e deixouno na conserxería.* – *Pois si que tiveches sorte, iso foi cagar un boi nunha botella.*
33. **cambiar os ollos polo rabo.** *l.v.* Facer un mal negocio. *Vendeu a casa de pedra que tiña na aldea e mercou un piso na vila, non sei se cambiaría os ollos polo rabo.*
34. **cantar no papo.** *l.v.* Dar por feito. Dise cando alguén está convencido de que algo vai suceder como espera. *Cantáballe no papo a herdanza do tío, pero el deixouullo todo á muller que o coidou.*
35. **chamarlle o demo as vacas** [a alguén]. *l.v.* Actuar con temeridade. Baixade de encima do valo que aínda ides caer! *A vós chámavos o demo as vacas.* # caír.
36. **comer a figura** [a alguén]. *l.v.* Insistirle moito a alguén para que faga algo. *Ándalle comendo a figura á filla para que faga unha carreira.*
37. **comer lume (e cagar ascuas).** *l.v.* Aguantar unha situación que non agrada e non se pode cambiar, sufrir. *Moito lume tivo que comer mentres viviu a sogra.* # viveu.
38. **cortar canto ve e deixar canto atopa.** *l.v.* Non cortar ben algunha ferramenta. *Teño que comprar un coitelo novo, que este corta canto ve e deixa canto atopa.*
39. **cuspir ao aire (e caer na boca).** *l.v.* Alardear ou facer críticas doutros sen ter en conta que un pode chegar a estar na mesma situación. Xeralmente acompáñase das fórmulas “*que aínda che ha de caer na boca*” (se a frase é afirmativa) ou “*que che pode caer na boca*” (se a frase é negativa) para indicar que a un pode pasarlle o mesmo – *Non entendo como a algunha xente lle poñen tantas multas!* – *Si, ti cuspe ao aire (que aínda che ha de caer na boca)/ Non cuspas ao aire (que che pode caer na boca).* #caír.
40. **dar o corpo** [a alguén]. *l.v.* Presentir. *Cando vin que non chegabas á hora de sempre xa me deu o corpo que lle pasara algo ao coche.*
41. **dar unha no cravo, outra na ferradura (e outra na pata da burra).** *l.v.* Facer as cousas mal. A terceira parte utilízase para resaltar a falta de atención da persoa ao facer o traballo ou cando se comete o mesmo erro varias veces. *A ver, atende ao que estás facendo, que dás unha no cravo, outra na ferradura e outra na pata da burra.*
42. **dar un salto o corazón** [a alguén]. *l.v.* Levar un susto ou unha sorpresa. *Cando vin o xabariil diante de min deume un salto o corazón.*
43. **deitarse no rego.** *l.v.* Non acabar de facer unha labor por ser unha persoa lacazana. *Leva un mes facendo o valo e non dá acabado porque lle gusta moito deitarse no rego.*
44. **deixar o raposo sen rabo.** *l.v.* Esaxerar moito por exceso ou por defecto. – *Na manifestación había polo menos 5000 persoas.* – *Non sería tanto, non deixemos o raposo sen rabo.* O rabo é unha das partes máis vistosas do raposo e representa case o 40% do seu espiñazo. Ademais do seu gran tamaño, na cultura popular ten un valor moi importante, xa que simboliza a esencia do raposo, a renartería e todos os seus poderes: disque, cando foxe, vai varrendo o chan co rabo para borra-las súas pisadas.

45. **dormir coma unha pedra.** *l.v.* Dormir profundamente. *Cando chegamos non lle dixen nada porque durmía coma unha pedra e non o quixen espertar.*
46. **estar aínda a porca nas mans do capador.** *l.v.* Non estar concluído un asunto. – *Ese cesto así non che queda ben.* – *Cala que aínda a porca está nas mans do capador.*
47. **estar mexado/-a dos cans.** *l.v.* Ter mala sorte. *Hoxe non me sae nada ben. Primeiro estrágaseme o coche e agora perdo o autobús. Parece que estou mexada dos cans!*
48. **estar no Credo e ir para a Salve.** *l.verb* Non avanzar nun traballo. *Eu pensei que xa acabaras de corrixir os exames e ti aínda estás no credo e vas para a salve.* Cando a misa era en latín, remataba co rezo da Salve de xeonllos diante do altar. Este final suprimíuno a reforma litúrxica do Concilio Vaticano II en 1965. Como o Credo se recitaba (e recita aínda hoxe) máis ou menos no ecuador da cerimonia, *estar no credo e ir prá salve* indicaba que se está aínda na metade do traballo. Pervive o uso fraseolóxico, cando xa desapareceu a motivación.
49. **estarlle escapando das uñas ao demo.** *l.v.* Ter [unha persoa] aspecto de estar gravemente enferma. *E Ramón estará enfermo? Onte vino moi desmellorado, parece que lle está escapando das uñas ao demo.*
50. **facer a gata.** *l.v.* Eludir unha obriga. *Dixo que non puidera acabar o traballo porque lle doía unha man, pero a min parécese que está facendo a gata.* A gata tamén se considera un animal moi astuto, tanto polas súas artimañas á hora de cazar, coma pola súa habilidade para conseguir comida, esconder as crías ou evadirse en situacións complicadas.
51. **facer coma os de Penarada, canto din hoxe, mañá non é nada.** *l.v.* Non ter palabra. *Onte ofreceuse para me axudar a facer a mudanza e hoxe chamoume para me dicir que non podía vir. Fai coma os de Penarada, canto din hoxe, mañá non é nada.* Penarada é unha aldea do concello da Estrada, na parroquia de Ouzande, pola que había que pasar no traxecto a pé dende Sebil á Estrada. # mañán.
52. **facer tanta falta coma o pan de comer.** *l.v.* Ter moita necesidade de algo. *Este ano teño que ir ás rebaixas a ver se merco unha chaqueta que me fai tanta falta coma o pan de comer.*
53. **facer unha valentía coma a porca da Caeira (que pasou o río a patas sen mollar o rabo, porque non o tiña)** *l.v.* Realizar unha acción de escaso mérito. Dise para quitarlle importancia ou criticar un feito doutra persoa. *Mercaches o pantalón máis barato por internet e agora non che serve, fixeches unha valentía coma a porca da Caeira.*
54. **haber máis demos que auga bendita.** *l.v.* Haber pouco que repartir entre moita xente. *Non creo que aprobe porque hai 30 prazas e somos 500 candidatos. Hai máis demos que auga bendita # auga.*
55. **ir á corte e matalas todas.** *l.v.* Facer algo que é negativo para quen o fai. *Despois do traballo que me deu facer as gravacións, se agora as borro, sería coma ir á corte e matalas todas.*
56. **ir por dentro a procesión.** *l.v.* Úsase para indicar que unha persoa ten algunha preocupación, aínda que non

- o manifeste exteriormente. *El vese moi animado desde que o operaron, pero a procesión ha de ir por dentro.* Nas catedrais en certas ocasións hai procesións que percorren as naves do templo sen saíren ó exterior: de aí nace a metáfora.
57. **ir prender o cabuxo/levar o cabuxo a pacer.** *l.v.* Pasarlle [a alguén] o enfado. *Que, agora xa queres vir canda nós?, xa fuches prender o cabuxo?*
58. **ir/escapar dunha casa queimada.** *l.v.* Marchar dunha casa sen que a un lle ofrezan nada ou marchar con moito apuro dun sitio. *Veunos facer unha visita, pero non quixo tomar nada, marchou coma dunha casa queimada.*
59. **lavarse por parroquias.** *l.v.* Lavar só algunhas partes do corpo. *A auga estaba tan fría que me lavei por parroquias para acabar antes.*
60. **levar os cartos roubados.** *l.v.* Ser [unha persoa] pouco traballadora. *Ese leva os cartos roubados porque non fai máis que andar a falar con uns e con outros mentres os demais fan o traballo.*
61. **levar/ter ovos nos pés.** *l.v.* Andar moi a modo para que apure. *Anda un pouquiño máis lixeiro que imos perder o autobús. Parece que tés ovos nos pés.*
62. **limpar o salón.** *l.v.* HUM. Limpar o interior do nariz cos dedos. Diselles especialmente aos nenos. *Que, seica hai festa, que estás a limpar o salón? # limpiar.*
63. **marchar/saír co rabo entre as pernas.** *l.v.* Marchar avergonzado, humillado. *Veume pedir os cartos, pero cando lle dixen o que me debía tivo que marchar co rabo entre as pernas. # salir.*
64. **meterlle unha agulla no cu e facer un anzol.** *l.v.* Ser unha persoa moi presumida e vaidosa. *Sempre anda alardeando do ben que o fai todo. Se lle meten unha agulla no cu fai un anzol.*
65. **meterlle no cu** [algo a alguén]. *l.v.* VULG. Contarlle a alguén algo que outra persoa lle dixo confidencialmente. *Díxenlle que non contase nada e tan pronto chegamos á casa, xa llo meteu no cu a seu pai.*
66. **meterse en camisa de once varas.** *l.v.* Implicarse en asuntos de difícil solución. *Díxenlle que lle axudaba a traducir o libro, pero non sei se me metería en camisa de once varas, é máis difícil do que pensei.*
67. **mirrar a pestana.** *l.v.* Chorar. Dise especialmente cando se chora por algo de pouca importancia ou que sucedeu por culpa de quen chora. *Enfadouse e marchou por culpa túa. Mirralle agora un pouquiño a pestana, a ver se volve.* Cando alguén chora, especialmente se o choro é forzado, engurra moito as pálpebras, por iso se di que mirra ou engurra a pestana.
68. **non caber** [a alguén] **o pan na boca.** *l.v.* Ser unha persoa indiscreta, non saber gardar un segredo. *A esa non lle contedes nada que non lle cabe o pan na boca e mañá sábeo a parroquia enteira.*
69. **non chegar para a cova dun dente.** *l.v.* Ser unha cantidade insuficiente de comida para unha persoa. *Fixéchesme un bocadillo tan pequeno que non me chega nin para a cova dun dente.*
70. **non cumprirse de alento.** *l.v.* Ter dificultades para respirar a causa da calor, o cansazo. *Tivo que abandonar a carreira porque ía tanta calor que non se cumpría de alento.*

71. **non dar pancada.** *l.v.* Non facer nada, non traballar. *Hoxe é domingo, así que non penso dar pancada en todo o día.*
72. **non estar o alcacén para gaitas.** *l.v.* Non ser o momento oportuno para dicir ou facer algo por causa do estado de ánimo doutra persoa. *Íalle pedir cartos a meu pai, pero mellor veño máis tarde, que agora paréceme que non está o alcacén para gaitas.*
73. **non haber can que o/a cheire.** *l.v.* Non haber ninguén que lle faga caso a unha persoa. *Feo non é, pero é tan ruín que non hai can que o cheire.*
74. **non parar un can preso.** *l.v.* Ir moito frío. *Ía un frío na festa que non paraba un can preso.*
75. **non pousar unha mosca** [en alguén]. *l.v.* Ser unha persoa moi orgullosa. *Ía para a reunión tan preparado que non paraba unha mosca nel.*
76. **non ser ollo de santo.** *l.v.* Non necesitar moita precisión. *Non te pares tanto a facer iso que tampouco non é ollo de santo.*
77. **non ter con que botar un sapo fóra.** *l.v.* Non ter nada. *Xa nunca tivera moito, pero agora quedou sen traballo e non ten nin con que botar un sapo fóra.*
78. **non ter pelos na lingua.** *l.v.* Dicir o que se pensa. *Ata agora fixo o que lle deu a gana, pero esta halle de poñer as cousas claras que non ten pelos na lingua.* # lingua.
79. **non valer nin para botarlle auga nas mans.** *l.v.* Ser inferior. *Dise cando se compara unha persoa que se considera máis importante con outra que se pensa que é inferior. Mira, ela era de tan boa familia e casou con ese que non vale nin para botarlle auga nas mans.* # auga.
80. **non ver camiño nin carreiro.** *l.v.* Estar moi escuro e non verse nada. *Prende a luz que así non ves camiño nin carreiro e aínda vas tropezar en algo.*
81. **parecer un Santo Cristo cun par de pistolas.** *l. v.* Non acaer unha cousa co seu contorno ou contexto. O verbo pode ser substituído por ‘quedar’, ‘caer’, ‘campar’, ‘ir’, ‘estar’ ou ‘sentar’. *O traxe que levou á voda quedáballe tan mal con aqueles zapatos que parecía un Santo Cristo cun par de pistolas.*
82. **pasarlle [a alguén] coma ao que asou a manteiga espetada nun pau/garabullo.** *l.v.* Facer un disparate. Emprégase con verbos coma ‘pasar’ ou ‘ocorrer’ *Vas ó exame sen estudar porque cres que a resposta mais longa do test é sempre a correcta? Vaiche pasar coma o que asou a manteiga espetada nun garabullo.* # manteca.
83. **pasarlle [o enfado a alguén] cando mexe.** *l.v.* VULG. Pasarlle [a alguén] o enfado. – *Enfadouse porque non lle axudei e leva dous días sen me falar.* – *Non te preocupes, xa lle pasará cando mexe.*
84. **pedir para as almas.** *l.v.* Comportarse inxenuamente. *Dinche calquera cousa e ti crela, eu non sei se es parvo ou pides para as almas.*
85. **pingar antes de asar.** *l.v.* Querer obter resultados antes de tempo. *Si, ao mellor o alcalde arránxache ese camiño, pero antes aínda ten que gañar as eleccións, non pingues antes de asar.*
86. **poñer ladrais [a algo].** *l.v.* HUM. [Dise cando alguén ten moita comida no prato ou noutro recipiente].

- Botaches tanta carne na pota que agora non che cabe a verdura, vaslle ter que poñer uns ladráis. # ladráis.*
87. **poñer o raposo a tornar das galiñas.** *l.v.* Encargarlle a alguén unha tarefa que require máis responsabilidade da que se lle supón a esa persoa. *Díxolle ao neno que tivese conta de que o can non comese as galletas, puxo o raposo a tornar das galiñas.*
88. **poñer os ósos nun feixe** [a alguén]. *l.v.* Pegarlle a unha persoa. *Ti non acabes de facer os deberes que cando veña teu pai hache de poñer os ósos nun feixe.*
89. **poñerlle o rabo ás cereixas.** *l.v.* Dar a última palabra. Pódese usar ironicamente, para referirse a alguén que considera que ten sempre a razón, ou nun sentido real, para falar dunha persoa que ten a autoridade para tomar a decisión final nalgunha cuestión. *Se non se fai como di el xa non lle vale. Ten que ser sempre o que lle pon o rabo ás cereixas. / Eu xa fixen a miña declaración, agora a ver que di o xuíz, el é o que lle pon o rabo ás cereixas.*
90. **proer** [a alguén] **o lombo por elas.** *l.v.* Comportarse de xeito pouco prudente. Tamén se lles di aos nenos cando non obedecen. *Non enredes así coa cámara que che vai caer e vai romper. A ti próeche o lombo por elas!*
91. **quedar no seo da manta.** *l.v.* Quedar alguén sen facer algo que se esperaba que fixese, especialmente cando é porque queda durmido. *Dixeches que ías ir ti pasear os cans, pero quedaches no seo da manta e tiver que ir eu.*
92. **rir como choran en Francia.** *l.v.* Chorar. Díselle especialmente aos nenos cando non toman en serio as ordes dos maiores. *Como sigades aí enredando e non vos vaiades deitar, ides rir como choran en Francia.*
93. **saber [alguén] con que gando labra.** *l.v.* Coñecer a calidade das persoas coas que se comparte algo, especialmente o traballo. *A reunión é ás catro e media, pero díxenlles que viñesen ás catro porque xa sei con que gando labro.*
94. **saber o que lle esqueceu ao demo.** *l.v.* Ser moi astuto. *A ese non o convencen tan facilmente, ese sabe o que lle esqueceu ao demo. # esqueceu.*
95. **sacar a un dos seus tremiños.** *l.v.* Facer que alguén perda a paciencia e se incomode. *Ide xogar a fóra, que levades toda a tarde barullando na cociña e estádesme sacando dos meus tremiños!*
96. **sacar os pelos dunha perna e poñelos na outra.** *l.v.* HUM. Perder o tempo. E como tes todo sen recoller? *Que estiveches facendo toda tarde, sacar os pelos dunha perna e poñelos na outra? Tamén se di cando alguén acabou de facer un traballo e está esperando que os demais acaben. – Eu xa acabei, agora que fago? – Agora saca os pelos dunha perna e ponos na outra.*
97. **saír a tripa cagueira.** *l.v.* HUM. Producirse un prolapso rectal. Úsase irónica e hiperbolicamente cando alguén (especialmente un neno) se queixa por unha mancadura que o falante considera de pouca importancia. *– Mira, piqueime cun toxo neste dedo. – Si, vaiche saír a tripa cagueira. # salir.*
98. **saír furada.** *l.v.* Non saír as cousas como un esperaba. *El contaba con vender o piso e mercar unha casa,*

- pero saíulle furada porque o piso non hai quen llo queira.* # salir.
99. **ser/facer coma Cornabichada, un pouco ri e outro pouco arregaña.** *l.v.* Deixar de chorar e empezar a rir. Díselles especialmente aos nenos. *Hai un pouco que estaba chorando e cando lle dei o boneco empezou a rir. Este neno fai coma Cornabichada, un pouco ri e outro pouco arregaña.* Cornabichada era o alcume dun home de Fontecova, aldea do concello de Cuntis, ao que lle morreron a muller e mais a filla e, cando bebía, ás veces cantaba, ata que alguén lle recordaba a morte da familia e entón poñíase a chorar e a maldicir a persoa que lle trouxera tales lembranzas. Tamén se coñecía coma o Becho de Fontecova.
100. **ser/facer coma o Becho de Fontecova, un pouco ri e outro pouco chora.** *l.v.* Deixar de chorar e empezar a rir. Díselles especialmente aos nenos. *Hai un pouco que estaba chorando e cando lle dei o boneco empezou a rir. Este neno é coma o Becho de Fontecova, un pouco ri e outro pouco chora.*
101. **ser coma un aradiño de pau.** *l.v.* Ter pouco valor, non saber facer nada ben. *Ela leva unha chea de traballo porque o home é coma un aradiño de pau e non lle axuda a facer nada.*
102. **ser de contra o rabo.** *l.v.* Ser unha persoa ruín, mesquiña. *Non te fies moito dela que é algo de contra o rabo.* Noutras zonas esta forma ten un significado totalmente antitético e emprégase cun valor positivo porque se asocia a unha das partes máis saborosas do corpo da vaca. Pola contra, en Sebil ten un valor negativo, ao asociarse coa proximidade ao cu.
103. **ser fino coma a la de gato.** *l.v.* IRÓN. Ser moi agudo, moi astuto. *Non veu xantar con nós porque sabía que despois iamos apañar nas patacas, ese éche fino coma a la de gato.* # lan.
104. **ser máis falso que unha moeda.** *l.v.* Ser unha persoa falsa. *Con ese non contedes para a cea que é máis falso que unha moeda, hoxe diche que vén e mañá non aparece.* # moneda.
105. **ser máis parvo que os pelos do cu, que ven vir a merda e non apartan.** *l.v.* VULG. Ser moi parvo. *Ese é máis parvo que os pelos do cu, onte deixárono só na festa e hoxe volve saír con eles.*
106. **ser máis puta que as galiñas.** *l.v.* Ser unha persoa oportunista, buscar sempre o proveito propio. *Non te fies moito del, que é máis puta que as galiñas.*
107. **ser mellor ter un fillo do mundo.** *l.v.* Ser unha opción totalmente inconveniente. Úsase para rexeitar unha oferta que se considera inconveniente ou mesmo nociva. Posiblemente sexa unha derivación do seu significado orixinal “ter [unha muller] un fillo de pai descoñecido”. *Ir vivir con ela á cidade? Non, ho, antes aínda é mellor ter un fillo do mundo.*
108. **ser un debandoira.** *l.v.* Ser pouco seria e formal unha persoa. Cambiar frecuentemente de idea. *A ese non lle fagas caso ningún que é un debandoira, hoxe diche unha cousa e mañá fai outra.*
109. **subir [a alguén] o demo pola perna arriba.** *l.v.* Desconfiar. *Viunos falando xuntos e xa lle subiu o demo pola perna arriba porque pensou que falabamos del.* # veunos.

110. **tela alí.** *l.v.* Ocorrerlle a alguén un accidente grave ou unha desgraza. Morrer. – *Despois do accidente levárono ao hospital, pero xa chegou morto.* – *Vaia por Deus, tiña alí.* ¿Que é esa cousa de xénero feminino que se *ten alí*? É a morte ou unha desgraza, que na mitoloxía galega está esperando sempre por nós fatalmente nun sitio e nunha hora á que non poderemos escapar. Cadaquén tena nun sitio propio, intransferible e imprevisible.
111. **ter as mans de trapo.** *l.v.* Dise cando a alguén lle cae algo das mans. *A ver, ho! Suxeita ben a bolsa para que non che volva a caer, parece que tes as mans de trapo.*
112. **ter boa antona.** *l.v.* Actuar con falsidade. Dise cando se sabe que unha persoa nos está enganando. *En todo o ano non me dá unha fala e ó chegar a pascua, vén pola casa, éncheme de bicos e chámame madriña. Ten unha boa antona! Quizais teña que ver coa fórmula ¡Touporroutou María Antona!, que se di para quitarlle valor ou sinceridade ó que outra persoa acaba de dicir.*
113. **ter debaixo dunha moa** [a alguén]. *l.v.* Non caer ben unha persoa. *Eu xa sempre o tiven debaixo dunha moa, pero desde que che fixo iso non lle volvin falar.* # muela.
114. **ter menos mérito que un can cagando.** *l.v.* VULG. Ter pouca habilidade facendo algunha cousa. *Túa prima cando canta ten menos mérito que un can cagando.*
115. **ter o ás para matar o tres.** *l.v.* Ter unha resposta para todo, ter sempre a última palabra. *Por moito que ti lle digas el sempre vai ter o ás para matar o tres.*
116. **ter os dentes moi raros.** *l.v.* Ser unha persoa mentireira. *Se cho dixo el non fagas moito caso, que ten os dentes moi raros.* É crenza común infantil que algúns nenos teñen os dentes separados para que por eles lles escapen as mentiras.
117. **ter os uñeiros.** *l.v.* Non ser capaz de soste algo nas mans. *A ver, ho! Suxeita ben a bolsa, parece que tes os uñeiros.*
118. **ter tose e rañar o cu/a barriga.** *l.v.* Intentar remediar algo cunha solución pouco apropiada e que non vai resolver o problema. – *Púxolle un caldeiro de auga ó limoeiro debaixo para que non llo queime a xeada.* – *Iso é coma o que ten tose e raña o cu, eu xa vin por aí varios limoeiros queimados cun caldeiro de auga debaixo.* # eso.
119. **ter unha chea de terra na Habana (pero toda é ao lado de riba da presa).** *l.v.* Non ter nada e presumir de o ter. Dise para lle quitar valor ás cousas que alguén presume de ter. Normalmente a segunda parte día outra persoa. – *Vai buscar dous coches que ten en Madrid.* – *Ai si, el ten unha chea de terra na Habana, pero toda ao lado de riba da presa, porque os coches son dun tío del.*
120. **ter unha saia (de corte campá).** *l.v.* Ser egoísta ou aproveitado, facer o que lle convén en cada momento. Tamén ser falso, ocultar algo ou actuar con dobre intención. *Tendo a necrolóxica diante da porta, veume preguntar a hora do enterro e ofreceuse a acompañarme no meu coche para que non fose tan soa. Ten unha saia. Como sabe que non poñen autobús... # campana.*
121. **traballar para quecer.** *l.v.* Traballar inutilmente. *Cando xa acabara de*

- cubrir todas as táboas e llas ía entregar, díxome que as fíxese no ordenador e que llas mandase ao correo. Así que todo o traballo de antes non valeu para nada, traballar para quecer. # quencer.*
122. **tírar millo a pitos.** *l.v.* Facer algo en balde. *Estráñame ben que colaborase coa ONG sen sacar nada a cambio, pois ese non é dos que tira millo a pitos.*
123. **valer menos que as orellas dun can cheas de auga.** *l.v.* Ter moi pouco valor. *Hoxe as accións desa empresa valen menos que as orellas dun can cheas de auga.*
124. **ver a Deus/as estrelas.** *l.v.* Doer moito. *Dóeme tanto esta cadeira que cando me levanto vexo as estrelas.*
125. **verlle as orellas ao lobo.** *l.v.* Atoparse nun apuro. *Desde que lle deron aqueles mareos deixou de beber porque lle veu as orellas ao lobo.*
126. **vir/chegar coa lingua na boca.** *l.v.* Chegar moi cansado e con moito desexo de comer ou de beber. *Ai, menos mal que cheguei, que xa viña coa lingua na boca # lengua.*
127. **pasar as de Cristo.** *l.v.* Estar nunha situación difícil. *Mentres o pai estivo no cárcere, eses rapaces pasaron as de Cristo.*
128. **a berro tendido.** *l.adv.* En voz moi alta, berrando moito. *Dise cando alguén se queixa chorando ou berrando moi alto ou tamén cando unha persoa di en voz moi alta algo que non deberían oír os demais. Non lle merquei o xeado e píxose a berro tendido a dicir que tiña fame.*
129. **a escape.** *l.adv.* Con moita rapidez. *Así que vimos o fume viñemos a escape, pero xa ardera todo.*
130. **a ruche.** *l.adv.* Sen diñeiro ningún. *Veño de lle pagar á dentista e deixoume a ruche de todo.*
131. **coa canga baixa.** *l.adv.* En actitude decaída, desanimada ou acovardada. *Marchou para a outra empresa porque pensou que lle ían pagar mellor e tivo que volver coa canga baixa.*
132. **cun pé aquí e outro alá.** *l.adv.* A punto de morrer. *Agora está moito mellor, pero estivo cun pé aquí e outro alá, xa pensamos que non o contaba.*
133. **en tempo (tempiño) de nada.** *l.adv.* Rapidamente, en moi pouco tempo. *Estaba tan seco que ardeu todo en tempiño de nada.*
134. **ida por volta.** *l.adv.* Con rapidez, con preza, sen entreterse. *Fun á feira, pero só merquei o repolo que me facía falta e non vin que máis había, fun ida por volta.*
135. **na fura de diante.** *l.adv.* En actitude fachendosa, buscando protagonismo e querendo destacar. *Úsase con verbos como ‘andar’, ‘estar’ e ‘ir’. Saíron nesta foto falando co conselleiro e mira: o Pepe, coma sempre, está na fura de diante. Algúns carros tiñan dúas furas na cabezalla, unha máis adiante e outra máis atrás, a fura de diante empregábase nas costas abaixo, cando o gando e máis o carro andaban máis rápido, para evitar que as rodas lles collesen as patas ás vacas. O significado máis habitual desta forma é ‘con moita preza’, pero aquí emprégase cun valor distinto.*
136. **nin pola veiga da porta.** *l.adv.* De ningunha maneira. *Úsase en frases negativas con verbos coma ‘dar’, ‘vender’, ‘facer’, ‘cambiar’, ‘prestar’. Pídeme o que queiras, pero este*

- reloxo non cho presto nin pola veiga da porta.* A veiga da porta é o terreo máis próximo á casa e considérase o de máis valor nas herdanzas porque xeralmente inclúe tamén a casa.
137. **ata a parede de en fronte.** *l.adv.* PEX. Moito. Úsase especialmente cando se insulta a alguén, cos adxectivos ‘parvo’, ‘ruín’, ‘torpe’, ‘retorcido’. *Por que lle dixeches a verdade? Ti es parvo ata a parede de en fronte!* # en frente.
138. **un nada e todo.** *l.adv.* Cantidade moi pequena. Xeralmente úsase a forma diminutiva para indicar menor cantidade. *Bótalle un nada (nadiña) e todo de sal á comida.* Úsase cos verbos ‘ser’ e ‘parecer’. Cada día está máis delgada, parece un pau de virar as tripas.
139. **tras do cu á man dereita.** *l.adv.* VULG. Nun sitio sen importancia, sen interese ou moi lonxe. Úsase frecuentemente cos verbos ‘ser’ e ‘estar’. *Tivemos que dar mil voltas para atopar a súa casa. Viven alá, tras do cu á man dereita.*
140. **tarde e arrastro.** *l.adv.* Fóra de tempo e de mala gana. Úsase con verbos de movemento coma andar, chegar, ir ou vir. *Estamos cansos de esperar por ti para comer. Ti andas sempre tarde e arrastro.*
141. **pola vella.** *l. adv.* En abundancia, en moita cantidade. *Pasei agora polo campo da festa e había toldos pola vella. Non sei se quedará sitio para a xente.*
142. **coma se lle botasen un fogo ao rabo.** *l.adv.* Fuxindo.
143. **con moito apuro.** *l.adv.* Con moita présa ou con ira. *Cando lle dixemos que o exame era ás catro e non ás catro e media, marchou coma se lle botasen un fogo no rabo.*
144. **coma unha chispa/un raio.** *l.adv.* Con rapidez, de présa. *Marchou de aquí coma unha chispa ver se aínda collía o tren.*

2.3. Fórmulas.

145. **A ti aínda non che toca falar este ano.** *fórm.* HUM. Díselles aos rapaces cando se meten nas conversas dos maiores, aínda que teñan razón no que din. – *Pois a min parece-me que é mellor facelo así. – Ti cala a boca, que aínda non che toca falar este ano.*
146. **Alá vai o ben que a vella ten.** *fórm.* Dise cando se acaba algo. *Toma, douche a última rosquilla que me queda e alá vai o ben que a vella ten.*
147. **Anótao nunha folla de verdura e bótalla ao porco.** *fórm.* Utilízase para recomendarlle a alguén que dea algo por perdido. – *Presteille un libro a Anión, xa mo devolve despois das vacacións. – Si, ho! Anótao nunha folla de verdura e bótalla ao porco.*
148. **Armémonos e vaian.** *fórm.* Dise cando unha persoa mostra moita disposición para que se faga algunha cousa que lle afecta, pero deixándolle o traballo ou a responsabilidade aos demais. – *Eu penso que deberíamos facer unha reclamación para que cambiasen o tipo de exames. – Si, pero quen a fai?, porque aquí todo o mundo fala moito, pero despois armémonos e vaian.*
149. **Arriba, cu de media libra!** *fórm.* LÚD. Díselles aos nenos para axudalos a erguerse. *Arriba, cu de media libra, que hoxe hai que ir á escola!*
150. **Campás por gaitas (e peidos por responsos).** *fórm.* VULG. Dise cando xa é tarde para facer algo. *Queríame matricular, pero rematou*

- onte o prazo. Agora campás por gaitas.* # campanas.
151. **Cando María pariu a Fernando (na corte do gando, e ti mirando).** *fórm.* Resposta elusiva a quen pregunta cando sucedeu algo e non se sabe a resposta ou non ten importancia, ou non se quere responder. Úsase maiormente ante preguntas insistentes e incómodas. – *Mamá, ti e papá cando fixestes a miña irmá?* – *Cando María pariu a Fernando (na corte do gando, e ti mirando)* # pareu.
152. **Cando ti naciches, xa eu roía carolos.** *fórm.* Dise cando unha persoa lle quere ensinar algo a outra que, por experiencia ou por idade, se lle supoñen máis coñecementos. *Vasme dicir ti a min como se fai unha tortilla? Se cando ti naciches xa eu roía carolos!*
153. **Chámalle burro ao cabalo.** *fórm.* IRÓN. Dise cando unha persoa resolve unha situación con agudeza para saír beneficiada. – *Cando repartimos o traballo ela escolleu facer a portada.* – *Si porque xa a tiña feita do ano pasado, chámalle burro ao cabalo!*
154. **Comeuche a lingua o gato?** *fórm.* Pregúntaselles ás persoas cando non falan, especialmente aos nenos. *E logo non me vas dicir como te chamas. Seica che comeu a lingua o gato?* # lingua.
155. **De burro morto, cebada ao rabo.** *fórm.* Dise cando xa non se pode arranxar algo que se fixo mal. *Para non ir á costureira quixen subir eu o pantalón e corteino de máis e agora. de burro morto, cebada ao rabo.*
156. **Desde a fronte ata o embigo (para que non se meta o meu inimigo).** *fórm.* Exclamación de sorpresa ou asombro cando alguén di ou fai algo esaxerado, sen sentido, ou pouco habitual nel. Acompaña-se facendo o sinal da cruz. – *Pero non era a ti a quen non lle gustaba o doce? E comiches todos os pasteis! Desde a fronte ata o embigo!* # frente, enemigo.
157. **Digoche, filla, enténdeme, nora (- Para que non se dea conta a xente de fóra).** *fórm.* Díselle a unha persoa para que unha terceira se dea por aludida. A parte que figura entre parénteses pode dicila a persoa que fala (para recalcarlle á interlocutora que non é ela a aludida) ou pode dicila a interlocutora (para facerlle saber que xa entendeu). – *Cando che dixen que falases máis baixo era para que entendesen eles.* – *Xa, digoche filla, enténdeme nora.* # non se entere.
158. **Enfadouse o meu morrón (por un triste cagallón. Desenfádate, morrón, que che volvo o cagallón).** *fórm.* VULG. Dise cando alguén se enfada por algo sen importancia, especialmente os nenos. *Como non lle dei a razón, xa non me fala. Enfadouse o meu morrón por un triste cagallón.*
159. **Estábache o demo cagando.** *fórm.* VULG. Expresión de sorpresa ante un feito pouco habitual. *Cando eu cheguei á casa xa el tiña a cea feita. Estábache o demo cagando.*
160. **Fíate en Deus e non corras.** *fórm.* Expresa que non debe unha persoa confiar en que outras lle vaian resolver algún asunto. *Díxome que non me preocupase que xa me entregaba el a instancia, pero prefiro ir eu. Que ti fíate en Deus e non corras* # Dios*.

161. **fóra a alma.** *fórm.* Dise cando se fai unha comparación dunha persoa cun animal. *O meu can ten tanto sentido coma unha persoa, fóra alma.* Detéctase un uso local, secundario e irónico cun significado semellante a *¡Quen che dera!*, ou *¡Érache boa* comparando persoas ou cousas que na realidade se parecen pouco. *A empanada que fixen parece a de miña nai, fóra alma.*
162. **Hai roupa a clareo.** *fórm.* Dise cando hai persoas diante, especialmente rapaces, e non se pode falar de certas cousas. *Non fales agora diso que hai roupa a clareo, xa mo contarás despois.*
163. **Ide/vai cagar dun fento embaixo e despois lambédelle/lámbelle a raíz.** *fórm.* VULG. Exclamación de rexeitamento que se lle di a alguén para que se vaia ou deixe de molestar. Tamén se di cando se dubida de que algo que nos están contando sexa certo. *Bebes e despois pidesme que leve eu o coche! Vai cagar dun fento en baixo e despois lámbelle a raíz!*
164. **Ide/vai rañar os pés!** *fórm.* Expresión de rexeitamento coa que se lle di a alguén que se vaia ou deixe de molestar. *Ide rañar os pés por aí, que eu teño que facer a cea e non podo poñerme agora a xogar ás cartas.*
165. **Mañá hai fanecas.** *fórm.* VULG. Díselles aos nenos cando din que lles pica o cu. – *Pícame o cu, mamá.* – *Se che pica o cu, mañá hai fanecas.* # mañán.
166. **Mételle un dedo na boca (a ver se te morde).** *fórm.* IRÓN. Dise para indicar que unha persoa é máis lista e ten máis maldade do que aparenta. – *Por ese non te preocupes que non se dá conta de nada.* – *Si, ti mételle un dedo na boca.*
167. **Méxalle no camiño para que escorregue.** *form.* IRÓN. Fórmula para aconsellar resignación porque esa acción coa que se ameaza non pode facer mal. – *Non me avisou de que cambiaran a hora do exame, cando o vexa.* – *Si, agora méxalle no camiño para que escorregue.*
168. **Miña peneiriña nova!** *fórm.* IRÓN. Dise cando alguén está moi contento e trata con moito coidado algunha cousa nova para indicar que pronto se ha cansar dela. – *Está todo o día arredor do coche, non fai máis que limpar nel.* – *Miña peneiriña nova!*
169. **Mira alí fóra se chove por min.** *fórm.* Exclamación de rexeitamento coa que se lle di a alguén que se vaia ou deixe de molestar. – *Non me molestes máis agora con iso, non ves que estou traballando?* – *É que me aburro.* – *Pois vai alí a fóra e mira se chove por min.*
170. **Nin arre nin xo.** *fórm.* Dise cando unha persoa non se dá decidido. *Dixenlle ao mediodía se quería vir con nós e estivo toda a tarde nin arre nin xo e agora, á hora de marchar, acórdalle de vir.*
171. **Nin tanto arre que escape, nin tanto xo que se deite.** *fórm.* Emprégase para recomendar non excederse na velocidade ou no ritmo de facer as cousas. *Dixenche que non bulises tanto e que o fixeses mellor, pero agora non saes do sitio. Nin tanto arre que escape, nin tanto xo que se deite.*
172. **Non (che) quería máis o demo para rir.** *fórm.* Expresa desacordo ou negación ante algo que parece disparatado. – *Como ti xa acabaches, podíasme ordenar estes papeis antes*

- de marchar. – Si, ho!, non che quería máis o demo para rir.*
173. **Non fomos/fostes/foron xuntos á escola.** *fórm.* Dise para marcar diferenzas con alguén, especialmente cando un adulto llo di a un neno. *Non lle fales así a teu pai que non fostes xuntos á escola.*
174. **O gato non está da borralla.** *fórm.* Dise por unha persoa que está ben coidada. *Desde que veu para a casa da filla parece outra, ben se ve que o gato non está da borralla.*
175. **O que sexa ha de soar.** *fórm.* Dise cando se dubida de que o que dixo outra persoa sexa exactamente como o dixo –*Disque vai cerrar esa tenda. – Eu non oín nada, pero o que sexa ha de soar. # sea, sonar*.*
176. **Outra vaca no millo (e outra ao portelo).** *fórm.* Expresa desgusto ou rexeitamento. Utilízase cando alguén fai ou di algo co que non estamos de acordo ou que pensamos que non é certo. A segunda parte acostuma dicila outra persoa. – *Non te preocupes, que agora van baixar os impostos. – Si, home, outra vaca máis no millo!* – E outra ao portelo.
177. **Perdón, polo gato lambón (foi aos chourizos e dixo que non).** *fórm.* LÚD. Dise cando alguén se desculpa por algo para lle quitar importancia ao feito polo que se desculpa. Pódeo dicir a persoa que se desculpa ou outra. – *Vistes por aí o meu paraugas? – Ai, toma, collino eu. Perdón. – Polo gato lambón, foi aos chourizos e dixo que non.*
178. **Poucas as grazas!** *fórm.* Exclamación para resaltar que un feito non é estraño, senón que o lóxico é que sexa así. – *E pagáronche o día por ir lles axudar? – Home, poucas as grazas! # gracias.*
179. **Que entendes/sabes ti de merda se nunca a comiches?** *fórm.* VULG. Indica rexeitamento ou desprezo da opinión da outra persoa. – *Pois eu penso que a cocíña quedaba mellor con azulexo que pintada de branco. – E que sabes ti de merda se nunca a comiches?*
180. **Que o demo me leve, se [or.]/ Léveme o demo, se + [or.]/** *fórm.* Expresión que se emprega para reforzar a veracidade dunha afirmación. *Din que se separaron, pero onte estaban xuntos na festa. Que o demo me leve se non é certo!*
181. **Que tres pés para un banco!** *fórm.* Dise cando hai tres persoas xuntas sen facer nada. *Que ben estades aí os tres aos contos. Que tres pés para un banco!*
182. **Rebóleche/ rebólelle/ rebólevos a merda no cu e pensas / pensa/ pensades que é forza.** *fórm.* VULG. HUM. Diselle a unha persoa que mostra unha actitude destemida, especialmente aos nenos. – *O teu rapaz chamoume a atención por aparcar diante da vosa cancela. – Ai si, a este rebólelle a merda no cu e pensa que é forza.*
183. **Rindo que o digas!** *fórm.* Aínda que penses que é broma. – *Pois se estás tan cansa, xa irás para a cama sen ceas, non? – Vou ho, rindo que o digas!*
184. **Se non fora o rabo empreñaba a burra.** *fórm.* Dise como réplica a unha escusa para xustificar que non se logrou acadar un feito. – *Se tivese un punto máis dábanme a min esa praza. – Si, claro, se non fora o rabo empreñaba a burra.*
185. **Sempre fala o máis cagado/ a mesma merda.** *fórm.* VULG. Dise cando se considera que unha persoa

- non é a máis adecuada para dar consellos sobre un determinado asunto. *Mira, el que xa casou dúas veces, dime a min que aínda son algo nova para casar. Sempre fala a mesma merda.* # misma.
186. **Teño un lixo neste ollo, sóprame a ver se sae por este.** *fórm.* Dío alguén cando cre que outra persoa lle está mentindo. *Que non che retiraron o carné de conducir despois de collerte borracho e pegarlle unha puñada a un dos axentes?! Mira, teño un lixo neste ollo, sóprame a ver se me sae polo outro.*
187. **Teu pau, miña vareada.** *fórm.* Úsase para expresar o feito de pagar unha ofensa con outra ofensa. *Non me chamou para ir con ela ó cine, agora eu vou ao concerto e tampouco a convidado. Teu pau miña vareada.*
188. **Todo eso por medio peso.** *fórm.* LÚD. Úsase para concluír unha conversa. *Cando acabou de nos contar o que lle pasara, como veu que seguíamos atentos, díxonos: “Todo eso por medio peso”, e marchou. Realmente era o retrouso dunha canción que fixeron popular as Hermanas Márquez, trío de cantantes cubanas de moita sona a mediados do século XX.*
189. **Todos os males sexan eses.** *fórm.* Expresión relativizadora que se usa para lle quitar importancia a un feito. *– Co temporal de vento marchou a luz e estragáronse as cousas da neveira. – Bo, pois que todos os males sexan eses.* # sean.
190. **Un home é un home (aínda que a muller lle pegue/e un gato é un bicho).** *fórm.* IRÓN. Dise cando alguén se gaba de actuar con valentía para resolver unha situación de pouca importancia, especialmente aos nenos, ou cando toma unha decisión que lle corresponde a outra persoa aparentando ter autoridade para facelo. *– Aínda que non se acenderon as luces públicas fun eu só ata a casa. – E logo, un home é un home e un gato é un bicho.*
191. **Viches o lobo (e tivécheslle medo).** *fórm.* Dío alguén cando lle parece que outra persoa está esaxerando. *– As sardiñas están a 18 euros, pero déixochas en 17. – Ti viches o lobo, ou? # tivécheslle.*
192. **Xa comín era gaiteiro.** *fórm.* LÚD. Dise como resposta a quen rexeita un convite para comer dicindo “xa comín”. *– Quedas a comer con nós? – Non, que xa comín. – (Xa comín) era gaiteiro.*
193. **Xan da Estrada quedou como estaba.** *fórm.* Dise cando a unha persoa lle acontece algo que fai que a súa situación non mude. *Cos 100 euros que me tocaron na primitiva fun pagar a luz e ala!, Xan da Estrada, quedou como estaba.*
194. **Xa podes ir para o palleiro / ir durmir ao palleiro.** *fórm.* Díselle a unha persoa despois de comer moito. *Ala, agora xa vas ben ceado, xa podes ir durmir ao palleiro.*

2.4. Refróns.

195. **A dar ninguén se fixo rico.** *ref.* Emprégase para xustificar a falta de xenerosidade dunha persoa nalgunha situación. *– E por que non lle deixaches a volta, total non eran máis que dez céntimos? – Ai, amigo, a dar ninguén se fixo rico.* # ninguén.
196. **A fame de onda o cu é moi mala de aguantar.** *ref.* VULG. Pondera o valor da libido. *Din que desde que enviuvou ese veciño non lle axuda só nos traballos máis duros, e é normal*

- porque a fame de onda o cu éche mala de aguantar.*
197. **A ningún porco lle cheira mal a súa merda.** *ref.* VULG. Dise cando alguén non ve os seus fallos ou defectos. – *Díxome que fose cortar as silvas, que lle ían para a súa eira e, mira, as del chegan ao camiño. – Xa, pero a ningún porco lle cheira mal a súa merda.*
198. **A vergonza era verde e comeuna o burro/comérona as cabras.** *ref.* Anima a superar a timidez e a obrar con desenvoltura. – *E ti non tes outra cousa que vestir, non che dá vergonza ir con iso? –A vergonza era verde e comérona as cabras.*
199. **¿Arde a casa? Quentarse aos cangos.** *ref.* Emprégase para expresar resignación, aproveitar os beneficios dunha desgraza. *Como perderon o avión quedaron un día máis e aproveitaron para coñecer a cidade. Arde a casa, quentarse aos cangos.*
200. **As soberbias non caen nos toxos.** *ref.* Dise cando alguén alardea ou fai críticas doutros que se poden volver contra un. – *Disque está deprimido porque o deixou a muller. – Vah!, parvadas. Xa me podía deixar a min a miña. –Ti non botes soberbias que non caen n os toxos.*
201. **Besta vella, paso novo (é moi malo de aprender).** *ref.* Dío unha persoa para expresar que ela (ou outra) xa é moi vella para aprender algo novo. – *Mándalle un SMS que acabas antes, dígoche eu como se fai. – Deixa, xa a chamo, que agora besta vella, paso novo.*
202. **Cando o Cávado pon capa e o Acival capote, chove decote.** O Monte Cávado é un monte situado ó sueste de Sebil, de 800 m. de altitude e pertence aos concellos da Estrada,
- O Campo Lameiro e Cuntis: dese monte (que outros chaman *Cávado* e en Cimadevila denomina *Cávivo*) baixan algunhas das bestas para a *rapa das bestas* de Sabucedo. O Acival, en Moraña, está ó suroeste de Sebil e ten unha altitude de 600 m.
203. **De calquera maneira, o que non ten fariña escusa peneira.** *ref.* Dise cando unha persoa ten algún ben que non aproveita. *Contratou unha tarifa de teléfono con internet porque lle facían unha oferta, pero non ten ordenador e de calquera maneira o que non ten fariña, escusa peneira.*
204. **Detrás de tempos, tempos veñen.** *ref.* Dise para expresar que as cousas poden mudar e calquera pode pasar de estar nunha boa situación a empeorar. *Si, agora disque fixo moitos cartos e non fai máis que mercar casas, pero deixa que detrás de tempos, tempos veñen.*
205. **Do ben ganado ten o demo unha parte e do mal ganado teno todo e mais seu amo.** *ref.* Dise para expresar que é mellor facer as cousas honradamente. *Entrou nesa praza sen a oposición e agora botárona e déronlla a outro. Éche ben certo que do ben ganado ten o demo unha parte e do mal ganado teno todo e mais seu amo.*
206. **Moito gando e pouco esterco.** *ref.* Presumir de facer ou ter moito e non facer ou ter nada. – *Sempre anda presumindo do moito que traballaba alá, pero dende que veu para aquí non fai nada. – Si, moito gando e pouco esterco, alá disque facía igual.*
207. **Na terra dos lobos, ouvear coma todos** *ref.* Úsase para dicir que cada un debe adaptar os seus costumes aos da xente coa que se atopa. *Eu prefería gardar os papeis nunhas*

caixas, pero se el di que están mellor nas bolsas, metémolos nas bolsas. Na terra dos lobos, ouvear coma todos.

208. **Nin polo sol deixes a capa nin polo frío a alpargata.** *ref.* Non se pode un fiar do tempo que vai, á hora de vestirse. *Pola mañá cando saín da casa puxen as botas porque chovía e agora non se para coa calor. Nin polo sol deixes a capa nin polo frío a alpargata.*
209. **No camiño de Santa Xusta unha xente á outra busca.** *ref.* Santa Xusta de Moraña foi (e en parte aínda é) lugar de peregrinación especialmente para persoas afectadas de doenzas psíquicas. A ascensión ata a igrexa tivo ata tempos recentes un tramo de moi mal camiño e iso facía que nos enterros houbera que remuda-los portadores. Pero outros informantes din que o refrán se refire ou a que a xente se reunía para facer xunta o camiño de volta, ou a certos ritos que nesa romaxe facía a mocidade solteira para atopar parella.
210. **Non sabe o raposo de (todas) cantas dormen fóra.** *ref.* Úsase cando alguén se libra dunha situación que podía ser perigosa. *Deixei o coche aberto coa carteira dentro e non ma levaron. Non sabe o raposo de (todas) cantas dormen fóra.*
211. **O demo fainas e déixalles o rabo fóra.** *ref.* Dise cando alguén fai algo malo que despois se descobre. *Dixeron que estiveran estudando no seu cuarto, pero as mochilas quedarán no meu coche. O demo fainas e déixalles o rabo fóra # déixalle.*
212. **O que fai un cesto fai un cento (se lle dan vergas e tempo).** *ref.* Úsase para expresar que unha persoa que
- comete unha mala ou unha boa acción unha vez pode facelo outras. *Multárono por saltar un semáforo en vermello, e xa non era a primeira vez que o facía porque o que fai un cesto fai un cento.*
213. **O que ten o cu de palla, ten medo a que lle arda.** *ref.* Dise cando unha persoa ten algún motivo para sentirse aludida. *Antes corría moito no coche, pero desde que o multaron anda máis amodo porque o que ten o cu de palla, ten medo a que lle arda.*
214. **O tempo fai culleres** *ref.* Dise cando alguén ten moito tempo libre e o dedica a ocuparse das cousas dos demais. – *Desde que se xubilou pasa toda a tarde na ventá mirando quen pasa polo camiño.* – *Xa, é que o tempo fai culleres.*
215. **O vello engordar e o mozo mirrar, é sinal de pouco durar.** *ref.* Dise cando se ve unha persoa nova moi delgada ou unha persoa vella moi gorda.
216. **Os parvos custa traballo crialos (, pero despois divirten os outros).** *ref.* Díselle a alguén, especialmente aos rapaces cando están facendo algunha parvada, algo que non vén ao caso. *Pasa toda a hora da clase dicindo parvadas para que os outros rían. Por iso, os parvos custa traballo crialos!*
217. **Para quen é o burro vale ben a albarda.** *ref.* Dise cando se lle ofrece a alguén algo de pouca calidade ou valor, pero que se considera abondo para a persoa beneficiaria. Xeralmente emprégase en sentido irónico, referíndose a unha persoa de moita confianza ou a un mesmo, pero tamén pode implicar certo menosprezo. – *Dálle outra*

- cadeira, oh!, non ves que esa está coxa? – Para quen é o burro!*
218. **Para un óso hai cen cans.** *ref.* Dise cando hai pouco que repartir entre moita xente. *Preséntome por presentarme, pero xa sei que non vou aprobar porque para un óso hai cen cans.*
219. **Pasou o día, pasou a romaría** *ref.* Úsase para expresar que xa é tarde para facer algunha cousa. *Antes non quixeches a torta e agora acabouse, pasou o día, pasou a romaría.* # *romería.*
220. **Quen che mandou cantar, meu frade, quen che mandou cantar que che pague.** *ref.* Dise cando alguén fai algo que un non lle mandou facer e espera que llo agradeza. – *Tróuxenche as sardiñas para o San Xoán e nin me deches as grazas. – Eu non chas encarguei, así que, quen che mandou cantar, meu frade, quen che mandou cantar que che pague.*
221. **Quen con rapaces se deita, mexado se levanta.** *ref.* Dise por unha persoa inconstante ou informal. *Fomos todos no seu coche á festa e despois veuse e deixounos quedar alá. A culpa xa foi nosa, porque quen con rapaces se deita, mexado se levanta.*
222. **Quen moito se apura pouco dura** *ref.* Dise para expresar que é mellor facer as cousas con calma e ben. – *Eu non dou acabado máis este traballo. – Non te preocupes e faino con calma, que quen moito se apura pouco dura.*
223. **Quen nunca tivo un porco (e ten un porquiño, anda sempre quiniño, quiniño).** *ref.* Dise cando alguén está moi contento e trata con moito coidado algunha cousa nova. – *Está todo o día arredor do coche, non fai máis que limpar nel. – Quen nunca tivo un porco e ten un porquiño. # tuvo.*
224. **Sempre un porco ruín encontra unha boa landra.** *ref.* Dise cando unha persoa atopa algo que, segundo o emisor, é mellor do que lle corresponde (parella, traballo). *Eu levo meses buscando e non dou atopado un traballo e a el, que non se preocupa por nada, xa lle ofreceron dous. É certo que sempre o porco máis ruín atopa a mellor landra.*
225. **Tres veces nada, cousa ningunha.** *ref.* Pouca cousa, que non serve para o que se precisa. *Primeiro levárono a unha clínica privada e logo foi a outra no estranxeiro, pero segue estando en cadeira de rodas. Tres veces nada, cousa ningunha.*

2.5. Dialoxismo

226. **A onde vas tolo? A onde van todos.** *dial.* Emprégase para xustificar que un acto se fai porque tamén o fan os demais. *Non lle facía falta ningunha mercar o piso, que tiña a casa dos pais, pero a onde vas tolo? A onde van todos.*

2.6. Wellerismo.

227. **A cada un o seu (, dicía o que roubaba).** *wel.* HUM. Dise cando se lle devolve algo a unha persoa ou cando se reparte algo para facer notar que o reparto é xusto. A segunda parte acostuma dicila a persoa que recibe o obxecto, dando a entender que o acepta. – *Toma, os dous euros que me prestaches. – É igual, oh!, déixaos quedar. – Cólleos, se non outro día non chos pido, a cada un o seu. – Dicía o que roubaba. # decía.*

